ASPECTE METODOLOGICE ALE UTILIZĂRII ANALIZEI REȚELELOR SOCIALE ÎN STUDIEREA MECANISMELOR DE SATISFACERE A INTENȚIEI REPRODUCTIVE

METHODOLOGICAL ASPECTS OF USING SOCIAL NETWORK ANALYSIS TO STUDY THE MECHANISMS OF SATISFYING REPRODUCTIVE INTENTION

CZU: 303.4:314.12 **https://doi.org/10.59295/spd2025s.108**

Octavian RACU
ORCID: 0009-0005-8500-8240
E-mail: octavianracu@gmail.com
Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, Republica Moldova

Summary*. Network analysis of fertility, which addresses the process of realizing reproductive intention within the social relations and interactions of the individual, is becoming increasingly popular with the growing interest and usefulness of the social network paradigm. The article reviews methodological aspects of approaching the problem of fertility, the transition to parenthood, through the lens of structural approaches.*

Keywords*: social network analysis, fertility, methodology.*

INTRODUCERE

Articolul este de natură analitică și exploratorie a cercetărilor efectuate în ultimele decenii a modului în care rețelele sociale personale (Ego-Networks) influențează deciziile procesul tranziției la statutul de părinte, încurajează sau descurajează luarea unor decizii de a naște un copil.

Scopul acestui articol este analiza și trecerea în revistă a studiilor care apelează la perspectiva structurală în studierea comportamentului reproductiv, atrăgând accentul la aspectele teoretico-metodologice ale aplicării Analizei Rețelelor Sociale.

MATERIALE ȘI METODĂ

Articolul trece în revistă o serie de cercetări a proceselor tranziției la statutul de părinte a femeilor și cuplurilor, a comportamentului reproductiv din perspectiva analizei rețelelor sociale. Este analizat cadrul teoretic și metodologic, Analiza Rețelelor Sociale fiind abordată ca o paradigmă a cercetării sociale (Wasserman).

Metoda utilizată este analiza documentară, fără a utiliza date empirice proprii. Articolul reprezintă o etapă intermediară în elaborarea cadrului teoretic și metodologic al lucrării de doctorat.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Abordarea problemelor demografice din perspectiva Analizei Rețelelor Sociale devine tot mai populară în mediul academic, odată cu dezvoltarea acestei direcții în științele sociale, dar și a dezvoltării tehnologiilor care facilitează analiza seturilor de date relaționale. Tratată ca o nouă paradigmă, analiza de rețea permite abordarea proceselor și fenomenelor sociale într-o complexitate mai mare, din perspectiva, relațiilor sociale, interacțiunilor sociale și contextelor sociale în care este plasat individul, urmărind mecanismul emergenței sociale, de la nivel microsocial, spre macrosocial și invers. În contextul comportamentului reproductiv, mai mulți autori abordează patru mecanisme care influențează realizarea intenției de a naște primul sau următorul copil: **învățarea socială** (procesul de obținere, schimb și evaluare în comun a informațiilor în cadrul unei rețele), **presiunea socială** (constrângerea individului să respecte anumite norme sociale pentru a obține aprobarea semenilor sau din dorința de a evita un conflict), **contagiune socială** (contagiune emoțională sau mimare, procesul prin care o persoană preia o idee sau un comportament de la o altă persoană‖ care este considerată similară din punct de vedere social) și **suport social** (schimbul de bunuri și servicii între persoane apropiate) [4].

În același timp, paradigma rețelelor sociale permite abordarea fenomenului comportamentului reproductiv și din perspectiva difuziunii. Spre exemplu, în studiile sale Coale și Watkins (1986) au argumentat în mod convingător că declinul fertilității în societățile occidentale începând cu secolul al XIX-lea nu a fost cauzat doar de factori structurali legați de dezvoltarea economică a societăților, ci și de factori ideologici care au traversat granițele prin difuziunea lingvistică și culturală [5].

Studiile care abordează subiectul comportamentului reproductiv prin prisma analizei rețelelor sociale apelează atât la metode cantitative, cât și la cele calitative. În special, când vorbim de colectarea datelor unei ego-rețele (a unui individ sau cuplu), se apelează atât la colectarea datelor relaționale cantitative – numărul de legături, frecvența contactelor, densitatea rețelei, cât și date calitative, care relevă patternurile relaționale în rețeaua respondentului, rețeaua cognitivă (cum rețeaua este percepută de respondent), mecanismele de influențare a respondentului în procesul interacțiunilor cu Alterii din rețea, construirea și însușirea unor norme și percepții.

Laura Bernardi a realizat 54 de interviuri nestructurate în Lombardia, Nordul Italiei, între noiembrie 2000 și aprilie 2001, care locuiesc în regiune de cel puțin 10 ani și se află în relații stabile, prin care a analizat mecanismele influențelor sociale în cadrul rețelelor personale, în proceselor de tranziție spre statutul de părinte.

În cercetarea difuziunii comportamentului reproductiv printre prieteni (*Does Fertility Behavior Spread among Friends?*), **Nicoletta Balboa și Nicola Barban**, apelează la datele din patru valuri ale Studiului național longitudinal privind sănătatea adolescenților (Add Health) din Statele Unite, un studiu panel al unui eșantion reprezentativ la nivel național de adolescenți care erau în clasele 7-12 în valul I (1995). Sebastian Pink Thomas Leopold, Henriette Engelhardt au cercetat în ce măsură interacțiunile femeilor cu

colegii de serviciu au un impact asupra tranziției la statutul de părinte, în special prin mecanismul învățării sociale [6].

Studiul realizat în 1996-1997 de **Sangeetha Madhavan, Alayne Adams și Dominique Simon** asupra realizării decizii reproductive la femeile din Bamanan, Mali, fiind aplicate chestionare legate de structura gospodăriei casnice, statutul socio-economic, caracteristicile respondentului și copiilor săi. Pentru colectarea datelor relaționale ale rețelelor personale, au fost generate liste de nume legate de suport social: material, practic, cognitiv și emoțional. Regresia logistică și metoda celor mai mici pătrate ordinare au fost folosite pentru a analiza relația dintre caracteristicile gospodăriei și rețelei sociale și două indicatori de fertilitate: numărul de copii născuți și utilizarea contraceptivelor[2].

În studiul „*Capitalul social asociat cu fertilitatea: Fundamente teoretice și empirice. Dovezi din Bulgaria*", realizat de către **Christoph Bühler and Dimiter Philipov**, au fost folosite datele studiului „*Impactul capitalului social și al strategiilor de adaptare asupra comportamentului reproductiv și marital*", un sondaj de tip panel realizat în Bulgaria sub responsabilitatea Institutului Max Planck pentru Cercetare Demografică și a Academiei Bulgare de Științe. Primul val fiind realizat în vara anului 2002, iar al doilea val va avea loc în toamna anului 2005.

În studierea rolului rețelelor sociale în tranziția spre rolul de părinte și a satisfacerii intenției reproductive în Germania, Sylvia Kleim și Laura Bernardi [3] apelează la o metodologie mixtă, care îmbină metode calitative și cantitative: un interviu semistructurat, rețele sub formă de grafice, rețele sub formă de grilă, chestionar socio-demografic. Respondenții au fost selectați pornindu-se ca punct de reper câte o școală dintr-un oraș din Estul Germaniei (Rostock) și din Vestul Germaniei (Lubeck), pe care respondenții au absolvit-o acum 10 ani. Respondenții focali (Ego) au fost selectați din categoria vârstei de 29 de ani, care reprezintă o vârstă mediană a femeilor la nașterea primului copil (în cazul Lubeck).

Ghidul de interviu este format din două părți: prima - dedicată datelor calitative, a doua – datelor relaționale.

Interviurile au fost elaborate în trei versiuni, pentru trei tipuri de respondenți:

1) **Respondent fără copii** (ego și alterii), cu accentul pe planurile de a naște primul copil sau lipsa dorinței de a avea copii

2) **Respondent cu copii** (ego și alterii), axat pe experiența primului copil și eventuale planuri de a avea un alt copil;

3) **Respondent în vârstă, cu copii adulți** (în cele mai dese cazuri, părinții egoului), axat pe experiențele din trecut legate de formarea familiei, cum vă situația copiilor în ziua de azi, sfaturi pentru generația mai tânără.

Din considerente deficitului de timp și resurse, interviurile sunt aplicate la trei respondenți din cadrul unei rețele personale, care sunt sursa datelor despre natura relațiilor din cadrul rețelei.

În a doua parte a interviului, dedicată colectarea datelor relaționale, sunt utilizate două tipuri de întrebări:

- Întrebări pentru Generare de nume (Name generator)

a) **Burt generator** – cu cine respondentul a discutat chestiuni importante în ultimele șase luni

b) **Fischer generator** – o serie de 10 întrebări generatoare de nume care pot colecta parteneri de rețea din diverse contexte (relații de suport, conversații pe anumite subiecte, activități sociale și recreative)

- Întrebări pentru Interpretarea numelor (Name-interpreting) – acestea includ întrebări referitoare la caracteristicile socio-demografice ale Alterilor (vârsta, educația) și caracterul relațiilor (tipul și calitatea relațiilor, frecvența contactelor).

Rețele grafice - Rețele grafice vin în calitate de instrument adițional, pentru a ajuta respondentul să indice relațiile pe care le are cu ego și eventual să indice și pe cei pe care i-a uitat să menționeze în cadrul primei părți a interviului interviului.

Diagrama poate consta din trei cercuri concentrice, în care respondentul este rugat să indice trei categorii de persoane:

1. Foarte importante
2. Importante
3. Mai mult sau mai puțin importante

În afara cercurilor putem au fost incluse alte două categorii: Neimportanți și Problematici.

Rețele grile - Rețelele grile au constat dintr-un tabel în care respondentului i s-a solicitat să indice gradul de apropiere de Alterii din rețea pe o scală de la 0 la 4.

Interviurile sunt supuse procedurii de codificare în conformitate cu Teoria Întemeiată (Ground Theory), evidențiindu-se temele majore în interacțiunile Ego cu Alterii, fiind relevate mecanismele de influențare socială în cadrul ego-rețelei. În urma codificării interviurilor, Keim observă trei factori care determină o decizie de a naște la nivel individual, cuplu și rețea: **Maturitatea**, **Securitatea** și **Prioritatea**, construirea cărora depinde de structura și patternurile relaționale la cele trei niveluri. Spre exemplu, cum respondentul își definește maturitatea individual, în interacțiunea cu partenerul din cuplu și în rezultatul interacțiunilor cu Alterii (părinții, rudele, prietenii, colegii etc.), cum are loc definirea securității (cum ar fi stabilitatea financiară), dar și a priorităților de moment și pentru viitor (în raport cu educația, cariera, spre exemplu).

De asemenea, în urma analizei calitative autorii se evidențiază următoarele canale de influență socială:

- Partenerul
- Părinții
- Socrii
- Frații
- Verii
- Prietenii
- Persoanele apropiate
- Grupurile de referință

Sub aspect cantitativ, este analizată mărimea rețelelor, densitatea rețelelor (raportul dintre legături existente și legături posibile) și ponderea legăturilor de rudenie, rezultându-se o clasificare conform caracteristicilor cantitative și calitative:

- Rețele centrate pe familie
- Rețele de suport
- Rețea cu familie la distanță
- Rețele non-suport
- Rețele polarizate
- Rețele fără copii prin alegere

Studiul Sylvia Kleim și Laura Bernardi este deosebit de util din perspectiva metodologică, în special prin îmbinarea metodelor calitative și cantitative. Chiar dacă nu pretinde la o reprezentativitate absolută, interviurile axate pe mecanismele influenței sociale, coroborate cu o analiză cantitativă a structurii rețelelor (dimensiunea, densitatea, ponderea relațiilor de rudenie), oferă oferă date prețioase care vizează procesul de construcție a normelor și modelelor comportamentale în urma interacțiunilor în cadrul rețelelor personale. Spre exemplu, Sylvia Kleim definește rețelele tradiționale din perspectiva unei densități înalte și o pondere mare a relațiilor de rudenie, o interpretare care poate ajuta la evitarea unor prejudecăți în procesul de cercetare.

CONCLUZII

Factorii care influențează comportamentul reproductiv sunt multiple și pot fi abordate din diverse perspective – atât cele economice, cât și culturale sau instituționale. Paradigma rețelelor sociale propune abordarea mecanismelor de satisfacere a intenției reproductive la nivel mezo-social, pentru a urmări modul în care evoluțiile la nivel microsocial se propagă la nivel macrosocial și cum schimbările de la nivel macro se răsfrâng diferențiat la nivel microsocial, în funcție de structura rețelelor sociale în care sunt implicații indivizii.

În condițiile Republica Moldova, un astfel de studiu ar întâmpina anumite dificultăți din cauza dinamicii migrației interne și externe, ceea ce ar necesita identificarea și contactarea respondenților prin intermediul instrumentelor online, atât pentru interviu, cât și pentru aplicarea unor chestionare. Dar, așa cum menționează Keim, una din cele mai mari dificultăți reprezintă convingerea respondentului focal și a Alterilor de a accepta participarea la studiu, întrucât colectarea datelor presupune o explorare a vieții private a membrilor rețelei, în condițiile în care este nevoie de o evitare a selecționării subiective e eșantionului.

REFERINȚE:

1. BALBOA Nicoletta et BARBAN Nicola, “Does Fertility Behavior Spread Among Friends ?”, American Sociological Review, vol. 79, n°3, pp. 412-431

2. MADHAVAN, S., ADAMS, A., & SIMON, D. (2003). Women's Networks and the Social World of Fertility Behavior. International Family Planning Perspectives, 29(2), 58–68. https://doi.org/10.2307/3181059
3. SYLVIA KEIM, Social Networks and Family Formation Processes. Young adult's decision making about parenthood, VS Research, 2011
4. BERNARDI, Laura. Channels of Social Influence on Reproduction. Population Research and Policy Review [on-line]. Decembrie 2003 [accesat la 18 iunie 2025], Vol. 22, nr. 5/6, p. 427–555. DOI 10.1023/B:POPU.0000020892.15221.44.
5. BERNARDI, Laura și KLÄRNER, Andreas. Social networks and fertility. Demographic Research [on-line]. Martie 2014 [accesat la 15 octombrie 2024], Vol. 30, p. 641–670. DOI 10.4054/DemRes.2014.30.22.
6. PINK, Sebastian, LEOPOLD, Thomas și ENGELHARDT, Henriette. Fertility and social interaction at the workplace: Does childbearing spread among colleagues?. Advances in Life Course Research [on-line]. Septembrie 2014 [accesat la 18 iunie 2025], Vol. 21, p. 113–122. DOI 10.1016/j.alcr.2013.12.001.